

NEMZETI
KÖZZSZOLGÁLATI
EGYETEM
LUDOVICA

ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS NEMZETKÖZI
TANULMÁNYOK KAR
CIVILISZTIKAI TANSZÉK

OPUSCULA CIVILIA

Lénárdné dr. Maletics Borbála

*Az állatvédelem fenntarthatósági,
állatjóléti aspektusai*

2025/5.

Az állatvédelem fenntarthatósági, állatjóléti aspektusai

Absztrakt

Kulcsszavak: fenntarthatóság, állatvédelem, fenntartható állatvédelem, biodiverzitás, polgári jog, állatok jogalanyisága,

A fenntarthatóság napjainkban egyre inkább fókuszba kerül. A kifejezés először az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) 1987-es „Közös jövőnk” elnevezésű jelentésében szerepelt, akként, hogy: „*A fenntarthatóság az emberiség jelen szükségleteinek kielégítése, a környezet és a természeti erőforrások jövő generációk számára történő megőrzésével együtt.*”

Bár a fenntarthatóságot ma a korábbi zöld mozgalmakkal azonosítják, alapvetően három pillére van: a társadalom, a környezet és a gazdaság. Az egyensúly megőrzéséhez mind a három pillér egymással párhuzamos, azonos mértékű fejlődése szükséges. Napjainkban ez a párhuzamos fejlődés megbomlott, a fókusz elsődlegesen a gazdasági fejlődésre helyeződött, illetve a társadalmi szegmens kapcsán leginkább a túlnépesedés fenyegeti bolygónkat. A környezet és az állatvilág, ökoszisztéma kapcsán sajnos elsődlegesen a már rég idejétmúlt, meghaladott szemlélet, az egocentrikus felfogás meghatározó, vagyis az, hogy a minket körülvevő környezetet, az élővilágot mérték nélkül használjuk és kizsákmányoljuk. A fenntarthatóságot a három pillér kapcsán az szolgálná, ha a gazdasági döntések és a társadalompolitika vonatkozásában is a környezet és a természeti erőforrások megőrzését helyeznénk középpontba. A téma kapcsán egy napjainkban kiemelt fontosságú terület, a fenntartható állatvédelem kérdését vizsgálom, mit értünk e fogalom alatt, milyen területei vannak, illetve az aktuális trendeket a fenntarthatóság biztosítása szempontjából. A jó gyakorlatok és irányok kapcsán elemzem, hogy az állatok értéke miként jelenik meg a jogban és ezen megoldások milyen kérdéseket vetnek fel.

1. Bevezetés, téma aktualitása

A fenntarthatóság napjainkban egyre inkább fókuszba kerül. A kifejezés először az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) 1987-es „Közös jövőnk” elnevezésű jelentésében szerepelt, akként, hogy: „*A fenntarthatóság az emberiség jelen szükségleteinek kielégítése, a környezet és a természeti erőforrások jövő generációk számára történő megőrzésével együtt.*”

Bár a fenntarthatóságot ma a korábbi zöld mozgalmakkal azonosítják, alapvetően három pillére van: a társadalom, a környezet és a gazdaság. Az egyensúly megőrzéséhez mind a három pillér egymással párhuzamos, azonos mértékű fejlődése szükséges. Napjainkra ez a párhuzamos fejlődés megbomlott, a fókusz elsődlegesen a gazdasági fejlődésre helyeződött, illetve a társadalmi szegmens kapcsán a túlnépesedés fenyegeti bolygónkat.

A környezet és az állatvilág, ökoszisztéma kapcsán sajnos elsődlegesen a már rég idejétmúlt, meghaladott szemlélet, az egocentrikus felfogás meghatározó, vagyis az, hogy a minket körülvevő környezetet, az élővilágot csak használjuk és kizsákmányoljuk.

A fenntarthatóságot a három pillér kapcsán az szolgálná, ha a gazdasági döntések és a társadalompolitika vonatkozásában is a környezet és a természeti erőforrások megőrzését is figyelembe vennénk. A „3P” elmélet is ezt támasztja alá, mely szerint az lehet fenntartható, ami egyidejűleg jó a bolygónak (planet), jó az embereknek (people) és jó a gazdaságnak is (profit).²

¹ Egyetemi adjunktus, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Polgári Jogi Tanszék, e-mail: maletics.borbala@ajk.pte.hu

² VETTER 2024:1:

Tanulmányomban vizsgálom azt, hogy mit értünk fenntartható állatvédelem alatt, milyen területei vannak, illetve az aktuális trendeket, irányokat a fenntarthatóság biztosítása szempontjából.

2. Fenntartható állatvédelem

A fenntarthatóság fogalmát napjainkban egyes tudományterületek eltérő tartalommal állapítják meg.³ A fenntarthatóság, a fenntartható fejlődés egy nagyon aktuális fogalom⁴, azonban a túlzott használat és az eltérő meghatározások véleményem szerint félrevezetik és adott esetben ki is üresíthetik az alapvető célját ennek a kérdésnek.

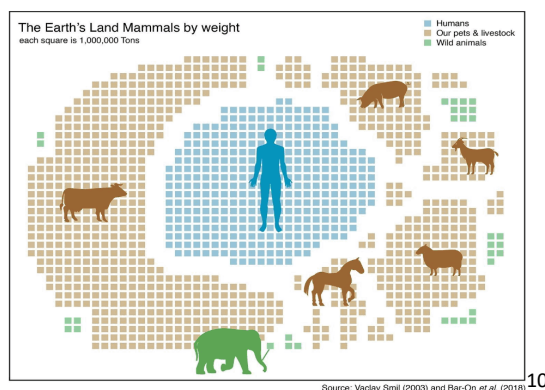
A fenntarthatóság elsősorban etikai kérdésként kell, hogy felmerüljön, amely összekapcsolja az embereket, a bolygót, amelyen élünk, valamint az állatokat és a természetet.⁵ Minden döntés és cselekvés során az egyéntől az intézményi szintig minimalizálnunk kell a közvetlen és jövőbeli negatív hatásainkat az állatokra, a bolygóra és a többi emberre, miközben egyszerre maximalizáljuk az ezekre a területekre gyakorolt pozitív hatásainkat.⁶

A fenntartható állatvédelem alapvetően az állatok jólétének biztosítását tekinti elsődlegesnek, figyelembe véve a fenntarthatóság egyes pilléreit, így a környezeti, gazdasági és társadalmi tényezőket is.

Az állatvédelem szempontjából a fenntarthatósági célok közül kiemelten fontos a környezet és a természeti erőforrások jövő generációk számára történő megőrzése, mely nem kizárólag az élővilág egészére, de egyes egyedvédelemre is vonatkozik.⁷

Annak ellenére, hogy a fenntarthatóság legtöbb definíciója nem tartalmazza kifejezetten az állatokat, mint saját érdekekkel rendelkező entitásokat.⁸ A fenntarthatósági definíciók az állatokat vagy vadon élőknek, tehát a természeti világ részének, vagy háziállatnak, az emberi társadalom részének tekintik.⁹

Vaclav Smil cseh-kanadai tudós és politikai elemző kutatásai alapján készített ábra jól szemlélteti és előrejelíti a tanulmányban részletesen tárgyalt problémákat a fenntartható állatvédelemmel összefüggésben. A statisztikák alapján jól látható, hogy milyen mértékben vették át az emberek és a háziállatok, az ember igényeinek kielégítésére szolgáló háziállatok a dominanciát a Földön.

³ SZÜCS-PÓNUSZ 2020: 402

⁴ FLEISCHER 2014:924

⁵ DRURY-FULLER-HOEKS 2023:1935.

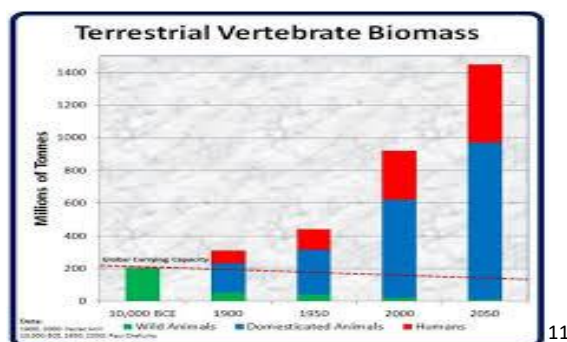
⁶ DRURY-FULLER-HOEKS 2023:1935.

⁷ „A lényege mindenképpen olyan fejlődési pályára való törekvés, amelyik tartósan követhető, azaz amely mentén haladva a fejlődés során nem éljük fel a későbbi létezmódok tartalékait és lehetőségeit. FLEISCHER 2014:924

⁸ DRURY-FULLER-HOEKS 2023:1929.

⁹ DRURY-FULLER-HOEKS 2023:1929.

¹⁰ <https://www.sustainable.soltechdesigns.com/biomass.html>, 2025.05.27.

11

3. Fenntartható állatvédelem területei

3.1. Korunk egyik legnagyobb globális problémája a természetes élőhelyek lecsökkenése, eltűnése, a fajok kihalása és a **biodiverzitás** csökkenése. A biodiverzitás, vagy biológiai sokféleség, az élet sokszínűségére utal a Földön. A Földön a becslések szerinti 8 millió fajból 1 milliót a kihalás veszélye fenyeget.¹² A fajok kihalása részben természetes folyamat, azonban az ipari forradalom óta a fajok kihalásának üteme, gyorsasága egyértelműen emberi felelősség.¹³

Az ENSZ tagállamai által 2015-ben elfogadott és 2030-ig tartó időszakra szóló fenntartható fejlődési menetrend középpontjában tizenhét fenntartható fejlődési cél áll, amelyek sürgős felhívást jelentenek, hogy globális partnerség keretében tegyenek lépéseket.¹⁴ Ezen fenntartható fejlődési célok alapvetően antropocentrikus jellegűek¹⁵, az állatok csak a 14. „Élet a víz alatt”¹⁶ és 15. „Élet a szárazföldön”¹⁷ célban, illetve a haszonállatok zero éhezés célok között közvetve szerepelnek.

Az állatokat ekként elsősorban a biológiai sokféleségre redukálják, és az emberekkel való kapcsolatukat az általuk nyújtott ökoszisztéma-szolgáltatások szempontjából tárgyalják.¹⁸ Ekként az állatok egyedei védelemben az ENSZ által meghatározott fenntartható fejlődési célok között nem részesülnek.

A fenntarthatóság és a fenntartható fejlődés egyik alapköve véleményem szerint az egyfajta szemléletformálás és az önkéntes tenni akarás. Ekörben fontos, hogy a fenntarthatóság meghatározásának világosan ki kell fejtenie azt a tényt, hogy az ember csak egy faj a sok más faj közül.¹⁹ A kizsákmányoló, az embert a többi élőlény fölé helyező, antropocentrikus szemléletmód helyett olyan viselkedés kialakítása, mely az embert a természet részének tekinti, hiszen az ember nem létezhet a természet nélkül.

Az állatoknak a „környezet” vagy a „természet” rovatba való besorolása mára már kérdéseket vet fel.²⁰ Az állat fogalma kapcsán az Oxford English Dictionary meghatározása alapján állat

¹¹ The dominance of humans among terrestrial vertebrates. Paul Chefurka and Vaclav Smil forrás: <https://www.greenpeace.org/international/story/17788/how-much-of-earths-biomass-is-affected-by-humans/>, 2025.05.27.

¹² https://www.europarl.europa.eu/topics/hu/topic/biodiversity_2025_0527, 2025.05.27.

¹³ <https://prove.hu/hatodik-fajkihalas>, 2025.06.02. „az elmúlt 500 évben kihalt nemzetségek emberi hatás nélkül 18.000 év alatt haltak volna kis, ez a kihalási ütem pedig folyamatosan nő.”

¹⁴ <https://sdgs.un.org/goals>, 2025.05.12.

¹⁵ DRURY-FULLER-HOEKS 2023:1929, lsd. még: ADELMAN 2018

¹⁶ Az óceánok, tengerek és tengeri erőforrások megőrzése és fenntartható használata a fenntartható fejlődés érdekében. <https://sdgs.un.org/goals>, 2025.05.12.

¹⁷ A szárazföldi ökoszisztémák védelme, helyreállítása és fenntartható használatának előmozdítása, az erdők fenntartható kezelése, az elsivatagosodás elleni küzdelem, valamint a talajromlás megállítása és visszafordítása, és a biológiai sokféleség csökkenésének megállítása. <https://sdgs.un.org/goals>, 2025.05.12.

¹⁸ DRURY-FULLER-HOEKS 2022:43

¹⁹ VINNARI-VINNARI 2022:3.

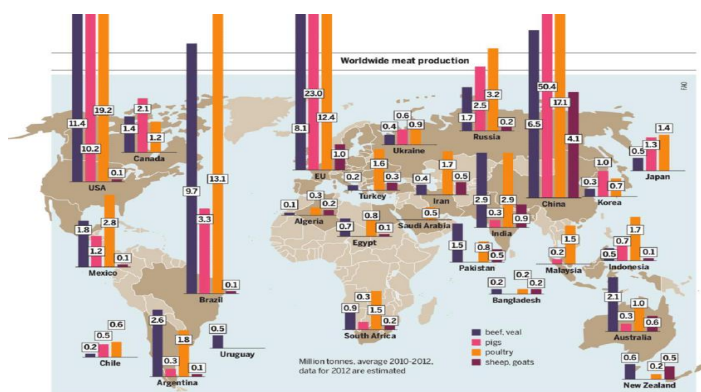
²⁰ Uo.

minden élőlény.²¹ Eszerint az embert is az állat kategóriába sorolja. A Magyar Értelmező Kéziszótár is hasonló megfogalmazást tesz: „Olyan egy- v. többsejtű élőlény, amely szerves tápanyagot nem nélkülözhet, általában aktív helyváltoztatásra képes, idegrendszere, mozgásszervei és érzékszervei vannak.”²²

Természetesen nem az a cél, hogy az embert egyenlővé tegyünk az állatokkal, de az öncélú, korlátok nélküli használása és felhasználása az állatoknak tarthatatlanná vált. Fontos annak a felismerése, hogy a szemléletmód változtatása nem csak az állatok védelme érdekében, hanem az emberek védelme érdekében is sürgető, változtatni azonban csak mi, emberek tudunk.

3.2. A fenntartható állatvédelem kapcsán fontos vizsgálni a **házasított állatok** kérdését, ekörben két aspektust, a haszonállatokat és a kedvtelésből tartott állatokat.

A házasított állatok kapcsán elsősorban a **haszonállatok** vonatkozásában merül fel a fenntarthatóság kérdése. Jelenleg megközelítőleg legalább 21 milliárd csirke, 1,485 milliárd szarvasmarha és 1,169 milliárd juh él bolygónkon²³ Az állatok házasításának története tele van kimondhatatlan kegyetlenségekkel, amely napjainkra is jellemző, hiszen évente több mint 65 milliárd haszonállatot vágnak le az élelmiszer- és ruhatermelés érdekében²⁴, emellett a gyógyszeripar, állatkísérletek alkalmazása céljából is. A Föld népessége ma messze meghaladja a 8 milliárd embert.²⁵ A hús iránti jelenlegi kereslet minden idők legmagasabb szintjét éri el, ami elsősorban a fejlődő világnak köszönhető, a növekvő népesség, az urbanizáció és a nagyobb jövedelmek indukálták a több húsfogyasztást. ²⁶ A hústermelés ennek következtében az elmúlt 50 év alatt több mint megnégyesződött és 2012-ben elérte a 302 millió tonnát.²⁷

A kép forrása: The contribution of individual countries to global meat production from selected traditional livestock species (Kalverkamp et al., 2014; reproduced under a Creative Commons License). Forrás: Cawthorn, D., & Hoffman, L. (2014), p.7.

A hatalmas kereslet miatt a hústermelés kapcsán számos teljesítménynövelést elősegítő, azonban a fenntarthatóság szempontjából kifejezetten káros eszköz alkalmazására került sor. Így például a hagyományos állattartás helyett a nagyüzemi állattartás vált meghatározóvá²⁸,

²¹ WALDAU 2011:5. „The Oxford English Dictionary, long the most influential dictionary of the English language, lists „all living beings” as the first definition of „animal”.

²² <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/a-a-1BFAF/allat-1-1D258/>, 2025.05.13.

²³ CAWTHORN-HOFFMAN 2014:6 .lsd. még: VINNARI-VINNARI 2022:1

²⁴ VINNARI-VINNARI 2022:1

²⁵ <https://worldometers.info/hu> valós idejű világstatisztika lapján 2025. május 30. napján a világnépesség 8.225.948.776 fő

²⁶ CAWTHORN-HOFFMAN 2014:6

²⁷ Uo.

²⁸ CAWTHORN-HOFFMAN 2014:7 „Industrialization and specialization have undoubtedly facilitated these enormous meat outputs, with the objectives of some in the U.S., for example, being to modernize farming and to “make every farm a factory” lásd még: FITZGERALD 2003:106 „Visitors to the M. Johnson Poultry Ranch in Bowie, Texas, had probably never seen so many chickens in one place before.”

biotechnológiai eszközök alkalmazása, mint a génmódosítás (GM), az emberek és az állatok táplálására használt egyes növények hozamának javítása kapcsán és az állattenyésztésben a szelektív nemesítés (pl. nagyobb méret, gyorsabb növekedési ütem és szívósság) alkalmazása a hozam növelése érdekében.²⁹

Ezek a modern agrárrendszerek hozzájárultak a környezeti változásokhoz, és végül átalakították a Föld arculatát. A helyzetet tovább nehezíti a súlyos szegregáció kérdése, egyes országok hatalmas húsfogyasztása mellett továbbra is tény, hogy a világon még mindig több mint 1 milliárd ember éhezik, vagy alultáplált, és ez a szám csak növekszik.³⁰ A haszonállat tartás kapcsán nem önmagában a húsfogyasztás jelenti a problémát, hiszen az evolúció során mindenevőkké fejlődtünk, a tömegtermelés okozza a gondot és ha nem kezdjük el szabályozni a húsfogyasztást, azzal súlyos környezeti károkat okozhatunk.³¹

A háziállatok kapcsán fontos aspektus a **kedvtelésből tartott állatok** szerepe a fenntarthatóságban. Az emberek nagy része az állatok kapcsán elsősorban a házi kedvencekre asszociál, akik családtag szerepet töltenek be.³² A háziállatok tartása kapcsán elsősorban a fejlett országokban megfigyelhető, hogy tartásuk akár gyermekpótlékként is szolgálhat és több háztartásban van házikedvenc, mint gyermek.³³ Az Európai Állateledelel-ipari Szövetség (FEDIAF) az Európai Unióban a háztartások legalább negyede tart minimum egy kutyát vagy egy macskát.³⁴ Egy amerikai felmérés szerint kizárólag az élelmiszer-fogyasztást figyelembe véve az amerikai háztartásokban tartott 163 millió házi kedvenc élelmiszer-bevitele az emberek által fogyasztott ételenergia ötödét teszi ki.³⁵

A háziállatok tartása kapcsán a mértékletesség, a nem kívánt szaporulat megelőzése, az ivartalanítás³⁶ kulcsfontosságú a fenntarthatóság szempontjából. Az ivartalanítás a nem kívánt szaporulat kezelésének leghatékonyabb és egyetlen, biztosan sikeres és leghumánusabb módja.³⁷

3.3. A fenntartható állatvédelem kapcsán a vadon élő állatok kérdését több aspektusból is vizsgálni kell. A hústermelés növelése iránti törekvés kapcsán a haszonállatok tenyésztésének növelése mellett a vadon élő állatok felé is fordult a tendencia és annak vizsgálatára került sor, hogy ezek közül is minél többet lehessen fogyasztani a hústermelés növelése érdekében.³⁸ A

²⁹ CAWTHORN-HOFFMAN 2014:7

³⁰ CAWTHORN-HOFFMAN 2014:7 lsd. még: INGRAM-ERICKSEN-LIVERMAN 2010

³¹ Sir David Attenborough: „Alapvetően nincs baj a húsfogyasztással, hiszen az evolúció során mindenevőkké fejlődtünk, ám ha nem kezdjük el szabályozni a húsfogyasztást, azzal súlyos környezeti károkat okozhatunk.” https://hvg.hu/tudomany/20181009_david_attenborough_klimavaltozas_tulnepesedes_eghajlatvaltozas_dynastie_s_video, 2025.05.15.

³² WALDAU 2011:7.

³³ Uo. 2011:7. „In fact in many industrialized countries, such as the United States, more households have companion animals than children”

³⁴ 2018-as adat <https://magyarnarancs.hu/tudomany/mancsnyomok-125885> „A kutyák száma az EU-n belül nem egészen 66 millió volt, míg a macskáké bő 75 millió, ami nem sokkal marad el az amerikai számoktól. Magyarországon 1,2 millió kutyát és 2 millió macskát kellett ellátnia az állateledelel-kereskedelemmel foglalkozó cégeknek.”, 2025.05.14.

³⁵ <https://magyarnarancs.hu/tudomany/mancsnyomok-125885> (2025.05.14.) „2017-ben Gregory S. Okin, az UCLA környezeti tudományokkal foglalkozó kutatója megvizsgálta, mennyivel terheli meg a környezetet a Föld legszorgosabb háziállattartó államának számító USA kutyá- és macskabarátainak ilyen irányú tevékenysége.”

³⁶ „Bűnös vagy? – kérdezi az angol nyelvű ábra, ami azt mutatja, hogy két akadálytalanul szaporodó macskának mennyi utóda lesz. Ha évi 2 alommal számolunk (tavaszi és őszi párzási időszak), és átlagban csak 2,8 kiscica marad életben egy alomból, akkor 10 év alatt 2 cica utódainak száma több, mint 80 millió!” Forrás: <http://www.dfwnyp.com/cat-population-growth/>, 2025.06.02.

Ugyanez a kérdés kutyák kapcsán szintén megdöbbentő számokat mutat, a nem kívánt szaporulat a 6. évre elérheti a 67.000 egyedet is. forrás: NÉBH - szabadgazdi.hu

³⁷ NÉBIH szabadgazdi.hu

³⁸ CAWTHORN-HOFFMAN 2014:9.

vadon élő állatfajok további kiaknázása és húsforrásként való népszerűsítése továbbra is rendkívül összetett és ellentmondásos kérdés.³⁹ A növekvő emberi népesség, a modern vadászati technikák bevezetése, a csökkenő erdőterületekhez való fokozott hozzáférés és a vadászat egyre nagyobb mértékű kereskedelmi hasznosítása mind növelte a vadon élő állatokra nehezedő nyomást.⁴⁰ A nagyrészt ellenőrizetlen és fenntarthatatlan vadászat világszerte számos vadon élő állatpopuláció katasztrofális csökkenéséhez⁴¹, sőt megtizedeléséhez vezetett, az elefántoktól a főemlősökig, különösen az illegális vadászat és a hatalmas „bushmeat” kereskedelem jelenti Afrikában az egyik legjelentősebb veszélyt a kontinens biológiai sokféleségére.⁴² További aggodalomra ad okot, hogy a vadon élő állatok tenyésztése céljából fogságban tartott populációk létrehozása a vadon élő populációk folyamatos elszívását jelentheti. Az ételmezési célú öldöklés jelentős a vadon élő állatok pusztulása kapcsán, több mint háromszáz emlős faj kipusztulásához vezet az ételmezési célú felhasználás, illetve az óceánokat is tömegesen túlhalásszák⁴³, több mint a felét már iparilag halásszák.⁴⁴ Ezenkívül számtalan más vadon élő állatot is érintenek különböző mértékű károk az emberi tevékenység által, például ide sorolható a nagyvárosok fényszennyezése, amely megzavarja a madarak vonulási rendszerét, a motorzaj, amely zavarja a bálnák kommunikációját, illetve a legjelentősebb a mezőgazdasági vagy építési célú erdőirtások során élőhelyükről kiszorított vadon élő állatok.⁴⁵ A vadon élő állatok pusztulásának legnagyobb oka a természetes élőhelyek elpusztítása, nagyrészt a mezőgazdasági területek létrehozása érdekében. A vadon élő állatok természetes élőhelyei jórészt a mezőgazdasági területek iránti megnövekedett igény miatt pusztulnak.⁴⁶

4. A fenntarthatóság három pillére és az állatvédelem

A fenntarthatóság pillérei vonatkozásában érdekes megközelítés annak vizsgálata, hogy az állatvédelem szerepét melyik pillérhez sorolhatjuk.⁴⁷ Véleményem szerint a tanulmányban is megfogalmazott szempontrendszer szerint a fenntartható állatvédelem mind a három pillér kapcsán jelentős lehet, melyet alapvetően az állatok sokfélesége és az eltérő megítélésük okoz. Az alábbi összefoglaló táblázatban mind a három pillér kapcsán egy-egy aspektust nevesítek a fenntartható állatvédelem körében.

³⁹ CAWTHORN-HOFFMAN 2014:9., COOPER 1995:216

⁴⁰ MOCKRIN-BENNETT-LABRUNA 2005:5

⁴¹ elefántoktól a főemlősökig In.: NASI-TABER-VLIET 2011

⁴² Csak Közép-Afrikában az éves bozóthústermelés becslések szerint 5 millió tonna, ami több mint hatszorosa a fenntartható mennyiségnek CAWTHORN-HOFFMAN 2014:10.

⁴³ A fenntartható halászat kapcsán lásd: RIZZARDI 2020:515

⁴⁴ „The biggest cause of wildlife losses is the destruction of natural habitats, much of it to create farmland. Three-quarters of all land on Earth is now significantly affected by human activities. Killing for food is the next biggest cause – [300 mammal species are being eaten into extinction](https://www.theguardian.com/environment/2018/oct/30/humanity-wiped-out-animals-since-1970-major-report-finds) – while the oceans are massively overfished, with [more than half now being industrially fished](https://www.theguardian.com/environment/2018/oct/30/humanity-wiped-out-animals-since-1970-major-report-finds).” <https://www.theguardian.com/environment/2018/oct/30/humanity-wiped-out-animals-since-1970-major-report-finds> 2025.05.23.

Sir David Attenborough: „A bolygón töltött mintegy száz év után most már tudom, hogy a Föld legfontosabb helye nem a szárazföldön, hanem a tengeren van” <https://index.hu/tudomany/2025/05/06/david-attenborough-termesztudos-termeszet-ocean-biologia/> 2025. május 28.

⁴⁵ VINNARI-VINNARI 2022:2

⁴⁶ <https://prove.hu/az-allattenyesztes-es-a-vadvilag-pusztulasanak-kapcsolata/#:~:text=Az%20%C3%A1llatteny%C3%A9sz%C3%A9s%20miatti%20%C3%A9l%C5%91helyek%20kipusztul%C3%A1sa%20komoly%20vesz%C3%A9lyt,teszik%20ki%20a%20nagyipari%20%C3%A1llattart%C3%A1sban%20tartott%20%C3%A1llatok.> 2025.05.23.

⁴⁷ VINNARI-VINNARI 2022:7 „We hope to have persuasively argued that it is not conceptually coherent to address animals as part of the environment, and neither are they part of human society. Does this imply the need to change the designation of the field into ‘social, environmental and animal accounting’? We leave it to the scholarly community to debate and discuss this question.”

Gazdasági pillér	Társadalmi pillér	Környezeti pillér
Nem lehetséges minden állatot a „természet” fogalma alá sorolni, hiszen az élelem, tudomány, munka vagy szórakozás céljára felhasznált állatok nem feltétlenül tartoznak e kategória alá. ⁴⁸ Így például a hústermelés céljából tartott haszonállatok vonatkozásában a fenntarthatósági pillérek kapcsán elsősorban a gazdasági szempontok figyelembevétele indokolt. Ekörben a túlzott húsfogyasztás mérséklése és a javak egyenlő elosztása merülhet fel fenntarthatósági célkitűzésként.	A fenntarthatóság és az állatvédelem kapcsán korunkban világszinten az egyik legnagyobb problémát a túlnépesedés okozza. ⁴⁹ Ennek hatásai mind az élőhelyek, mind a húsfogyasztás kapcsán jelentősek. A Föld népességének növekedésével a hús iránti kereslet további fokozódása várható, az előrejelzések szerint a világ népessége 2050-re meghaladja a 9 milliárd főt, ami a növekvő igények kielégítéséhez az élelmiszertermelés több mint 50%-os növelését teszi szükségessé. ⁵⁰ Súlyos szegregáció, egyes országok hatalmas húsfogyasztása mellett, a világon még mindig több mint 1 milliárd ember éhez, vagy alultáplált.	A környezet és a természeti erőforrások jövő generációk számára történő megőrzése, mely nem kizárólag az élővilág egészére, de egyes egyedvédelemre is vonatkozik. Az egyik legnagyobb kihívás a kizsákmányoló szemléletmód megváltoztatása, az ember is csak része az élővilágnak, az abba történő beavatkozás visszafordíthatatlan károkat okoz. Az ökoszisztéma felborulása nem pusztán az élővilág és annak egyedei védelmében fontos, az végső soron az emberek védelmét is szolgálja

5. Az állatok megkülönböztetett jelentőségének megjelenése

Az állatjóléti stratégiák világszerte egyre inkább előtérbe helyezik az állatok érző lény mivoltának elismerését.⁵¹ Az állatjólét biztosítása, fenntartható állatvédelem kapcsán is fontos vizsgálni azt az egyre inkább elismert tendenciát, mely az állatok jogainak biztosításában látja a probléma megoldását. Jelentős új irány az állatok és ekörben elsősorban a főemlősök **önálló jogalanyként** történő elismerésére vonatkozó irányzatok. A jogalanyiség elismerése, egyes jogok biztosítása elsősorban a jogtudományban nem emberi jogalanynak (non-human animals) nevezett egyedek vonatkozásában merül fel.

⁴⁸ VINNARI-VINNARI 2022:2

⁴⁹ Sir David Attenborough: "Az elmúlt húsz évben megbizonyosodtam arról, hogy a Föld gondjait a túlnépesedés okozza" <https://www.vg.hu/kozelet/2009/05/david-attenborough-tulnepesitettuk-a-foldet> 2025. 05. 28.

⁵⁰ CAWTHORN-HOFFMAN 2014:7

A túlnépesedés problémájára hívja fel a figyelmet Sir David Attenborough is: "Az elmúlt húsz évben megbizonyosodtam arról, hogy a Föld gondjait a túlnépesedés okozza" <https://www.vg.hu/kozelet/2009/05/david-attenborough-tulnepesitettuk-a-foldet> (2025.05.07.)

⁵¹ Az állatok védelmére és az állatjólétre vonatkozó EU-stratégiáról (2012-2015), A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK ÉS A GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK az állatok védelmére és az állatjólétre vonatkozó európai uniós stratégiáról (2012–2015) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A52012DC0006R%2801%29> „Az Európai Unió működéséről szóló szerződés 13. cikke elismeri, hogy az állatok érző lények, és előírja, hogy egyes uniós politikák kialakításánál és végrehajtásánál teljes mértékben figyelembe kell venni az állatok kíméletére vonatkozó követelményeket.”

A fenntarthatósági szempontok a háziasított állatokat a gazdasági rendszer részének tekintik, vagy a környezeti problémák egyik okozójának, míg a vadon élő állatok elsősorban a természetben élő fajok csökkenése kapcsán kerülnek a figyelem középpontjába.⁵² Ez a megközelítés azonban nem veszi figyelembe a nem emberi jogalanyok egyéniségét és szubjektivitását, így gyakorlatilag láthatatlanná teszi őket a fenntarthatóság szempontjából.⁵³

Az állati jogok kapcsán a jogtudományban felmerült csoportosítási szempont alapján különbséget tehetünk „egyszerű” és „alapvető” állati jogok között.⁵⁴ Az egyszerű állatjogok a már meglévő állatjóléti jogszabályokból vezetik le, és ezért nagyrészt még tökéletlenek, gyengék és könnyen megsérthetők.⁵⁵ Az alapvető állati jogok az emberi jogokhoz hasonlíthatók, mivel „az élethez, a testi épséghez, a szabadsághoz és a kínzástól való mentességhez való jogot” jelentenék.⁵⁶

A jogtudományban megjelenő új irányokkal, állatok önálló jogalanyiségének elismerésével egyidejűleg az állatok jogainak gyakorlati megjelenése is megfigyelhető a különböző bírósági határozatokban az egész világon.⁵⁷

Az állatok önálló jogalanyiségének biztosítása a bírói gyakorlatban először Dél-Amerikában merült fel⁵⁸, elsősorban a rossz tartási körülmények kapcsán az emberszabású majmok vonatkozásában, adott egyed vonatkozásában. A témában egy újfajta megközelítést mutat például Indiában a legfelsőbb bíróság által meghozott döntés.⁵⁹ A bíróság jogalanyisággal ruházta fel az állatokat két indiai államban, azonban nem határozta meg azon jogokat, amelyeket gyakorolhatnak, így ennek kiérlelése további bírói gyakorlatra vár.⁶⁰ Az eset azért különleges, mert nem egy egyedet emelte ki az állatvilágnak, hanem az állatvilág valamennyi állatfaját, beleértve a madár- és vízi állatfajokat is, jogalanyként ismerte el. Haryana állam minden állampolgárát gyámnak nyilvánították, ami lehetővé teszi számukra, hogy minden nem emberi állat érdekében eljárjanak.⁶¹ Ez a döntés a legújabb része annak a tendenciának, hogy a bíróságok az állatok és a környezet védelmével kapcsolatos jogi kérdésekben az emberközpontúság helyett az ököcentrikus szemléletet követik.⁶²

⁵² VINNARI-VINNARI 2022:2

⁵³ Uo.

⁵⁴ STUCKI 2020:536

⁵⁵ Uo.

⁵⁶ Uo.

⁵⁷ VINNARI-VINNARI, KURKI 2019

⁵⁸ „2015-ben két csimpánz megkapta a habeas corpushoz fűződő dokumentumot, amit kizárólag jogalanyok kapnak. Sandra, az orangután ügye ez volt az első alkalom a világon, amikor egy emberszabású majom a dologi jogi szabályozást meghaladó, új jogi státuszt nyert. A bíróság megállapította, hogy Sandra „nem emberi személyként” jogalanynak minősül, bizonyos alapvető jogok alanyi jogosultjává vált, így az élethez való jog, a szabadsághoz való jog és a betegségektől való mentesség joga. Ehhez hasonló döntés született Argentínában Cecilia a csimpánz ügyében is, 2016 novemberében ítéletében a bíró „nem emberi jogok alanyának”, vagyis „nem emberi személynek” nyilvánította a csimpánzt. Az argentin bíróságok előtt később egy puma, illetve egy jegesmedve kapcsán is felmerült, elsősorban a megfelelő életkörülmények biztosítása érdekében.

A témával részletesen Az állatok védelme polgári jogi megközelítésben című tanulmányomban foglalkoztam, mely megjelent: OPUSCULA CIVILIA 9 : 3 pp. 1-15. , 15 p. (2024)

⁵⁹ 2019. május 31-én a Punjab és Haryana Legfelsőbb Bírósága a Karnail Singh és mások kontra Haryana állam ügyben <https://www.nonhumanrights.org/blog/punjab-haryana-animal-rights/> (2025.05.13.)

⁶⁰ <https://www.nonhumanrights.org/blog/punjab-haryana-animal-rights/> (2025.05.13.)

⁶¹ <https://www.nonhumanrights.org/blog/punjab-haryana-animal-rights/> (2025.05.13.)

⁶² Haryana állam minden állampolgárát in loco parentis (szülő helyett eljáró) személynek nyilvánították, ami lehetővé teszi számukra, hogy Haryana államon belül minden nem emberi állat gyámjaként járjanak el. Kritikaként merült fel, hogy „A bíróság minden állatnak megadta a személyiséget, de nem mutatta be egyértelműen, hogy milyen jogok járnak majd a személyiséggel. Ezt a jövőbeni peres eljárások során lehet kifejleszteni. Továbbá, ez a személyiség az ország két államára korlátozódik; további pereskedésre lesz szükség akár más felsőbbbíróságokon,

Európában is az állatok jogalanyiségének kérdése elsősorban az emberhez leginkább közel álló emberszabású majmok kapcsán merült fel, adott egyedre vonatkozóan.⁶³ Egy olyan világ, amelyben legalább az érző, nem emberi entitásoknak erkölcsi, politikai és jogi értelemben vett jogokat tulajdonítanak, már kialakulóban van, mind a tudósok képzeletében, mind a politikai gyűléseken és a tárgyalótermekben szerte a világban.⁶⁴

Az állatok önálló jogalanyiségének elismerésén túl a **polgári jogi rendezés** körében is jelentős változás figyelhető meg, az állatok érző lény mivoltának elismerése egyre inkább előtérbe kerül. Ez a tendencia azonban napjainkban még nem jár új jogi státusszal, az állatokra a dolgokra irányadó szabályok vonatkoznak.

Az európai gyakorlatban először az osztrák ABGB 1988-as módosításában⁶⁵ került kimondásra, hogy az állatok nem dolgok. Az azóta eltelt időszakban megállapítható, hogy egyre több európai ország deklarálja a polgári jogi kódexében, hogy az állatok nem dolgok.⁶⁶ Az aktuális irányzatok alapján nem csak annak kimondására kerül sor, hogy állatok nem dolgok, hanem a polgári jogi rendezésben is megjelenik, hogy az állatok érezni, szenvedni és örülni képes lények.⁶⁷

akár a Legfelsőbb Bíróságon annak érdekében, hogy az ország összes állatának megadják a személyiséget.”<https://www.nonhumanrights.org/blog/punjab-haryana-animal-rights/> (2025.05.13.)

⁶³ 2022. február 13.-án Svájc, Bazel kantonban tartottak népszavazást abban a kérdésben, hogy az Alkotmányban biztosított-e a főemlősök élethez és testi épséghez való jogát. A kezdeményezés szerint a főemlősök intelligens, közösségre aktív állatok, amelyek képesek megtapasztalni a fájdalmat, a szomorúságot és az együttérzést is. Az emberi beavatkozástól viszont nem tudják megvédeni magukat, ezért kell garantálni a jogaikat. A szavazók 74,5%-a végül nemmel szavazott. A svájci népszavazás is alátámasztja azon tendenciát, mely szerint Európában számos javaslat ellenére az állatok jogainak elismerése jelenleg korlátozott.

A témával részletesen [Az állatok védelme polgári jogi megközelítésben](#) OPUSCULA CIVILIA 9 : 3 pp. 1-15., (2024) című tanulmányomban foglalkoztam.

Ausztriában is az emberszabású majmok kapcsán merült fel a jogalanyiség kérdése. 80-as években 12 csimpánzt hoztak be Sierra Leonéból Bécsbe az Immuno cég laboratóriumába orvosi kísérletekhez, engedély hiányában az állatokat elkobozták. Két csimpánz, Hiasl és Rosi a bécsi állatmenhelyhez került. A bécsi bíróság kimondta, hogy az Immuno megsértette a CITES-egyezményt, nem jogosult a majmok birtoklására. Az állatmenhely Hiasl gyámjának kijelölésére irányuló kérelmet nyújtottak be. A majom jövőjének biztosítására osztrák adakozóktól nagy összeg gyűlt össze, ezt azonban nem használhatják fel a gondozói az osztrák törvények alapján. I. fok: elutasító ítélet: a gyámság alá vonásra nincsen kellő jogalap, mert a csimpánz szellemi állapota nem mutatja a hanyatlás jeleit és nincs is veszélyben. Legfelsőbb Bíróság: Hiasl nem ember és gyámja csak embernek lehet.

Isd.: BAULLUCH-THEUER 2007, BEVILAQUA 2013:73

⁶⁴ VINNARI-VINNARI 2022:3

⁶⁵ Az osztrák ABGB 285/A §-a alapján az állatok nem dolgok; különleges törvények védik őket. A dolgokra vonatkozó rendelkezések az állatokra csak annyiban vonatkoznak, amennyiben nincs ettől eltérő szabályozás.

⁶⁶ A svájci ZGB 641.§-a alapján az állatok nem tárgyak, azonban amennyiben az állatokra vonatkozóan nincsenek külön rendelkezések, az állatok a tárgyakra vonatkozó rendelkezések hatálya alá tartoznak.

A német BGB 90a§-a kimondja, hogy az állatok nem dolgok, őket különleges törvények védik, azonban eltérő rendelkezés hiányában a tulajdonra vonatkozó rendelkezések értelemszerűen alkalmazandók rájuk.

⁶⁷ Így például a szlovák Polgári Törvénykönyv 2018-as módosítását követően szintén kifejezi az állatok különleges státuszát, rögzíti azt, hogy az állatok élő és érző lények, a maguk különleges értéke alapján szükséges speciális feltételeket teremteni számukra. Szlovák Ptk. alapján „[az] élő állatnak, mint saját érzékszerveivel észlelni képes élőlénynek különleges jelentése és értéke van, és a polgári jogviszonyokban különleges státusszal bír. Az élő állatra az ingóságra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni, kivéve, ha ez ellentétes az élő állat, mint élőlény természetével.” 40/1964 sz., Polgári Törvénykönyv [Občiansky zákonník], 119. § (3) bek.

A cseh Polgári Törvénykönyv 2014-es módosítását követően az alábbiak szerint rendelkeznek az állatokról: Az élő állat, mint érzékekkel rendelkező élőlény, különleges jelentőséggel és értékkel bír. Az élő állat nem dolog, és a dolgokra vonatkozó rendelkezések csak annyiban alkalmazhatók analógia útján az élő állatra, amennyiben ez nem mond ellent a természetének. Ptk. 494.§ (2014)

Az állatok megkülönböztetett jelentőségének elismerése egyes országokban az **alkotmányjogi rendezés** kapcsán is deklarálásra kerül. Svájcban a világon elsőként 1993-ban a Svájci Államszövetség szövetségi alkotmányába bevezették a „teremtmény méltósága” kifejezést.⁶⁸ Bár a rendelkezés eredetileg a géntechnológiával való visszaéléssel szembeni védelemre irányult, ma már általános alkotmányos elvként ismerik el a teremtmény méltóságának védelmét, mely megköveteli az állatok eredendő értékének tiszteletben tartását⁶⁹

6. Összegzés

A fenntarthatósági kérdések az állatvédelemben is kiemelten fontosak. Az állatok védelmének egyes eszközei úgy lesznek hosszú távon biztosíthatóak, ha azok a gazdasági, társadalmi és környezeti pillérre is figyelemmel vannak. Ezáltal őrizhetjük meg az állatvilágot a jövő generációk számára is.

Tanulmányomban problémafelvetésként az állatvédelemmel összefüggő fenntarthatósági kérdéseket vizsgáltam, melyek természetesen számos szakkérdést is érintenek, de általánosságban megállapítható, hogy jelentős szemléletváltásra van szükség, amit nem lehet elégszer hangsúlyozni. Az egyik legnagyobb kihívás a kizsákmányoló, végtelenségig használó szemléletmód megváltoztatása és annak felismerése, hogy az ember is csak része az élővilágnak, az abba történő beavatkozás visszafordíthatatlan károkat okoz. Az ökoszisztéma felborulása nem pusztán az élővilág és annak egyedei védelmében fontos, az végső soron az emberek védelmét is szolgálja.

A jogi rendezés kapcsán is megfigyelhető, hogy egyre inkább előtérbe kerül az állatok érző lény mivolta, mind a polgári jogi, mind az alkotmányjogi tendenciák ezt igazolják, illetve új irányként az állatok önálló jogalanyiságának kérdése is egyre több országban merül fel. Véleményem szerint az új jogi irányzatok bár még sok kérdést vetnek fel, de mindenképpen azt támasztják alá, hogy felismertük a problémát és arra vonatkozóan a jog eszközrendszerével is megoldást keresünk.

Felhasznált irodalom:

- Adelman S (2018) The sustainable development goals, anthropocentrism and neoliberalism. *Sustain Dev Goals Law Theory Implement.* <https://doi.org/10.4337/9781786438768.00008>
- Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch <https://www.jusline.at/gesetz/abgb>
- Bürgerliches Gesetzbuch Ausfertigungsdatum: 18.08.1896 <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>
- Martin Balluch, Eberhart Theuer (2007)- Trial on personhood for chimp „Hiasl”, DOI: 10.14573/altex.2007.4.335
- Ciméa Barbato Bevilaqua (2013) -Chimpanzees in court What difference does it make? *Law and the Question of the Animal* edited by Yoriko Otomo and Ed Mussawir
- Cawthorn, D., & Hoffman, L. (2014). The role of traditional and non-traditional meat animals in feeding a growing and evolving world. *Animal Frontiers*, 4(4), 6–12.

⁶⁸ A Svájci Államszövetség 1999. április 18-i szövetségi alkotmánya (SR 101). Az Alkotmány 120. cikke kimondja, hogy "A Szövetség jogszabályokat alkot az állatokból, növényekből és más szervezetekből származó reprodukciós és genetikai anyagok felhasználásáról. Ennek során figyelembe veszi az élőlények méltóságát [Würde der Kreatur], valamint az emberek, az állatok és a környezet biztonságát, és védi az állat- és növényfajok genetikai sokféleségét.

MICHEL-SCHNEIDER KAYASSEH 2011:3.

⁶⁹ MICHEL-SCHNEIDER KAYASSEH 2011:3.

- Cooper J.E. (1995) Wildlife species for sustainable food production. *Biodivers. Conserv* 215–219.
- Drury, M., Fuller, J., & Keijzer, M. (2022). Biodiversity communication at the UN Summit 2020: Blending business and nature. *Discourse & Communication*, 16(1), 37–57. <https://doi.org/10.1177/175048132111043720>
- Drury, M., Fuller, J. & Hoeks, J. (2023) Embedding animals within a definition of sustainability. *Sustain Sci* 18, 1925–1938 <https://doi.org/10.1007/s11625-023-01310-7>
- Fitzgerald D.K. (2003) Every farm a factory: The industrial ideal in American agriculture. Yale Univ. Press, New Haven
- Fleischer Tamás (2014) A fenntarthatóság fogalmáról. 1. fejezet. In: Knoll Imre, Lakatos Péter (szerk.) 2014 Közzolgálat és fenntart hatáság. Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Budapest. 161 p. ISBN 9786155491641 http://www.vki.hu/~tfleisch/PDF/pdf14/fleischer_1afenntarthatosagfogalmarol_nkekefe2014.pdf
- Kurki, V. AJ. (Ed.). (2019). A theory of legal Personhood a theory of legal personhood. Oxford University Press.
- Lénárdné Maletics Borbála (2024) Az állatok védelme polgári jogi megközelítésben *OPUSCULA CIVILIA* 9 : 3 pp. 1-15.
- Michel, M.; Schneider Kayasseh, E. (2011) The Legal Situation of Animals in Switzerland: Two Steps Forward, One Step Back – Many Steps to go <https://www.afgoetschel.com/de/downloads/legal-situation-of-animals-in-switzerland.pdf> p.3
- Ingram J. , Ericksen P., Liverman D. (2010) Food security and global environmental change. Earthscan, London
- Miranda H. Mockrin, Elizabeth L. Bennett and Danielle T. LaBruna (2005) Wildlife farming: A viable alternative To hunting In tropical forests? wcs working paper no. 2 3 september
- Nasi R., Taber A., Vliet N.V. (2011). Empty forests, empty stomachs? Bushmeat and livelihoods in the Congo and Amazon Basins. *Int. For. Rev.*13:355–368.
- Rizzardi Keith W. (2020) Who Says that fish ilet is sustainable? Advocacy options and the lessons of Federal Fishery Management In.: Abate, Randall S., "What can Animal Law Learn from Environmental Law?" Washington
- Saskia Stucki (2020) Towards a Theory of Legal Animal Rights: Simple and Fundamental Rights *Oxford Journal of Legal Studies*, Volume 40, Issue 3, Autumn, Pages 533-560, <https://doi.org/10.1093/ojls/gqaa007> p.536
- The Swiss Civil Code (Swiss Civil Code of 10 December 1907, 2025. január 1. https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/24/233_245_233/en
- The Federal Constitution of the Swiss Confederation of 18 April 1999 (SR 101)
- Szűcs Boglárka – Pónusz Mónika (2020) A fenntarthatóság fogalmának története, különös tekintettel a környezeti nevelésre és az innovációra *Polgári Szemle*, 16. évf. 4–6. szám, 393–403., DOI: 10.24307/psz.2020.1031
- Vetter Szilvia (2024): Etikusan, túlzások nélkül: a fenntartható állatvédelem <https://magyarallatvedelem.hu/etikusan-tulzasok-nelkul-a-fenntarthato-allatvedelem/>, 2025. május 13.
- Vinnari E, Vinnari M (2022) Making the invisibles visible: including animals in sustainability (and) accounting. *Crit Perspect* <https://doi.org/10.1016/J.CPA.2021.102324>
- Walda, Paul (2011) Animal Rights-What everyone needs to know Oxford University Press

Internetes források:

- <https://www.sustainable.soltechdesigns.com/biomass.html>, 2025.05.27.
- <https://www.greenpeace.org/international/story/17788/how-much-of-earths-biomass-is-affected-by-humans/>, 2025.05.27.
- <https://www.europarl.europa.eu/topics/hu/topic/biodiversity>, 2025. 05.27.
- <https://sdgs.un.org/goals>, 2025.05.12.
- <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/a-a-1BFAF/allat-1-1D258/>, 2025.05.13.
- https://hvg.hu/tudomany/20181009_david_attenborough_klimavaltozas_tulnepesedes_eghajlatvaltozas_dynasties_video, 2025.05.15.
- <https://magyarnarancs.hu/tudomany/mancsnyomok-125885> 2025.05.14.
- <https://prove.hu/hatodik-fajkihalas>, 2025.06.02.
- <https://worldometers.info/hu>, 2025.05.30.
- <https://www.theguardian.com/environment/2018/oct/30/humanity-wiped-out-animals-since-1970-major-report-finds>, 2025.05.23.
- https://prove.hu/az-allattenyesztes-es-a-vadvilag-pusztulasanak_kapcsolata/#:~:text=Az%20%C3%A1llatteny%C3%A9sz%C3%A9s%20miatti%20%C3%A9l%C5%91helyek%20kipusztul%C3%A1sa%20komoly%20vesz%C3%A9lyt,teszik%20ki%20a%20nagyipari%20%C3%A1llattart%C3%A1sban%20tartott%20%C3%A1llatok,, 2025.05.23.
- <https://www.vg.hu/kozelet/2009/05/david-attenborough-tulnepesitettuk-a-foldet> 2025. 05. 28.

Impresszum

Kiadó: Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar
Civilisztikai Tanszék

A kiadásért felel: Dr. Deli Gergely rektor

Cím: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.

Postacím: 1441 Budapest, Pf. 60.

E-mail: asztalos.zsofia.agnes@uni-nke.hu

Weboldal: <https://antk.uni-nke.hu/tanszekek/civilisztikai-tanszek/opuscula-civilia/az-opuscula-civilia>

ISSN: 2560-2039 (online)

A szerkesztőbizottság elnöke: Vékás Lajos akadémikus

A szerkesztőbizottság tagjai: Auer Ádám egyetemi docens, Fézer Tamás egyetemi tanár, Fuglinszky

Ádám egyetemi tanár, Leszkó László egyetemi docens, Papp Tekla egyetemi tanár

Szerkesztőbizottság titkára: Muzsalyi Róbert, egyetemi adjunktus